

GIÁO DỤC ĐẠO ĐỨC, LỐI SỐNG CHO SINH VIÊN TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

Đoàn Thị Tâm

Khoa Khoa học cơ bản, Trường Đại học Hạ Long

Tóm tắt: Đất nước ta đang trong quá trình phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và thực hiện công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Nền kinh tế thị trường đã tác động trực tiếp đến đời sống văn hóa, xã hội, đặc biệt là đạo đức, lối sống của thanh niên. Sinh viên là nguồn lực chủ yếu trong thời đại kinh tế tri thức, là lực lượng xã hội quan trọng trong phát triển đất nước. Trong quá trình phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa hiện nay thì sinh viên có nhiều biến đổi về định hướng giá trị đạo đức, lối sống. Bài viết phân tích hai xu hướng tác động đến đạo đức, lối sống sinh viên của mô hình kinh tế thị trường, từ đó đề xuất một số giải pháp nhằm phát huy tác động tích cực, hạn chế những tác động tiêu cực của nền kinh tế thị trường đến đạo đức sinh viên nước ta hiện nay.

Từ khóa: Kinh tế thị trường, giáo dục, đạo đức, lối sống, sinh viên.

MORAL AND LIFESTYLE EDUCATION FOR STUDENTS IN THE CURRENT VIETNAMESE MARKET ECONOMY

Abstract: Our country is in the process of developing a socialist-oriented market economy and implementing industrialization and modernization. The market economy has directly impacted cultural and social life, especially the morality and lifestyle of young people. Students are the main resource in the knowledge-based economy era and an important social force in national development. During the development of the current socialist-oriented market economy, students have undergone many changes in their moral values and lifestyle orientations. This article analyzes two trends affecting the ethics and lifestyles of students under the market economy model, and proposes several solutions to promote positive impacts and mitigate negative impacts of the market economy on the ethics of Vietnamese students today.

Keywords: Market economy, education, ethics, lifestyle, students.

Nhận bài: 12/03/2026

Phản biện: 12/04/2026

Duyệt đăng: 17/04/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa là mô hình kinh tế mà Việt Nam đang áp dụng, kết hợp giữa cơ chế thị trường và định hướng xã hội chủ nghĩa nhằm phát triển kinh tế bền vững và nâng cao đời sống nhân dân. Mục tiêu phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam là nhằm thúc đẩy kinh tế phát triển nhanh, bền vững và hội nhập kinh tế quốc tế thành công, giữ vững định hướng xã hội chủ nghĩa; thực hiện thắng lợi mục tiêu dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh. Sự phát triển của nền kinh tế thị trường tác động đến tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội nói chung, đến đạo đức, lối sống của thanh niên, sinh viên nói riêng. Những tác động của nền kinh tế thị trường tới đạo đức, lối sống của sinh viên diễn ra theo cả hai hướng tích cực và tiêu cực. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII khẳng định “Tăng cường giáo dục thế hệ trẻ về lý tưởng cách mạng, đạo đức, lối sống văn hóa, nâng cao lòng yêu nước, tự hào dân tộc, nuôi dưỡng ước mơ, hoài bão, khát vọng vươn lên; nêu cao tinh thần trách nhiệm đối với đất nước, với xã hội; xây dựng môi trường, điều kiện học tập, lao động, giải trí, rèn luyện để phát triển lành mạnh, toàn diện, hài hòa cả về trí tuệ, thể chất và giá trị thẩm mỹ” (1). Do đó, giáo dục đạo đức, lối sống cho sinh viên các trường đại học là yêu cầu quan trọng.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và sự tác động của nó đến sinh viên

Kinh tế thị trường là sản phẩm của văn minh nhân loại. Mỗi nước có những mô hình kinh tế thị trường khác nhau phù hợp với điều kiện của quốc gia đó. Kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa phản ánh trình độ phát triển và phù hợp với điều kiện lịch sử của Việt Nam. Quá trình chuyển đổi từ nền kinh tế bao cấp sang nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam đã tác động đến mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, trong đó có đạo đức, lối sống của sinh viên.

2.1.1. Tác động tích cực của nền kinh tế thị trường đến sinh viên

Kinh tế thị trường trong bối cảnh hội nhập kinh tế quốc tế hiện nay với những yêu cầu về tính trung thực, tôn trọng đối tác, gắn kết lợi ích cá nhân và cộng đồng đã tác động tích cực đến ý thức tập thể, tinh thần vì cộng đồng, trung thực trong học tập, nghiên cứu khoa học và trong đời sống hàng ngày của sinh viên.

Kinh tế thị trường đề cao trách nhiệm cá nhân, gắn liền động cơ và hiệu quả trong hoạt động của con người. Từ đó hình thành tính tự lập, bản lĩnh, tinh thần trách nhiệm cao và ý thức lao động của sinh viên; làm cho sinh viên trở nên năng động, thích nghi và sáng tạo trong học tập và cuộc sống.

Kinh tế thị trường kích thích tăng năng suất lao động đồng thời đào thải sự trì trệ, yếu kém, lạc hậu của con người. Từ đó, đòi hỏi mỗi sinh viên phải luôn tích cực học tập, không ngừng nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ để đáp ứng được yêu cầu về nguồn nhân lực của thị trường lao động hiện nay.

Trong nền kinh tế thị trường, nhà nước có vai trò quan trọng trong xây dựng và hoàn thiện thể chế kinh tế, hệ thống pháp luật, tạo môi trường cạnh tranh bình đẳng và lành mạnh. Từ đó tác động đến ý thức chấp hành pháp luật của mọi công dân nói chung và sinh viên nói riêng. Ý thức tôn trọng pháp luật của sinh viên thể hiện ở việc tuân thủ nội quy của nhà trường, quy chế thi cử, thái độ và hành vi ứng xử trong môi trường học đường, chấp hành pháp luật trong cuộc sống.

Nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở nước ta hướng tới xây dựng một xã hội dân giàu, nước mạnh. Điều này hun đúc cho sinh viên lòng yêu nước, ý thức phấn đấu vươn lên không chấp nhận nghèo nàn, lạc hậu, cống hiến cho sự phát triển của đất nước, tin tưởng vào quá trình phát triển kinh tế của đất nước dưới sự lãnh đạo của Đảng.

2.1.2. Tác động tiêu cực của nền kinh tế thị trường đến sinh viên

Kinh tế thị trường đề cao lợi ích cá nhân, lợi ích kinh tế, điều này ảnh hưởng đến vấn đề lựa chọn nghề nghiệp của sinh viên hiện nay. Một bộ phận sinh viên đề cao giá trị vật chất, xem nhẹ giá trị tinh thần nên mục đích học chỉ để kiếm tiền, kiếm việc làm có thu nhập cao, có địa vị trong xã hội. Do tâm lý thực dụng nên nhiều sinh viên đã chạy theo những ngành học “hot” mà bỏ qua sở thích, năng lực của bản thân. Từ đó một bộ phận sinh viên lựa chọn nghề nghiệp không phù hợp, ảnh hưởng nhất định đến ý thức, hành vi đạo đức của họ. Học không xuất phát từ niềm đam mê, yêu thích nên một bộ phận sinh viên có tâm lý chán nản, trì trệ trong học tập dẫn đến kết quả học tập sa sút, mất phương hướng trong cuộc sống.

Kinh tế thị trường mở rộng nguyên tắc trao đổi thị trường ra tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội, làm cho một bộ phận sinh viên chưa có lý tưởng sống đúng đắn, nhìn nhận sai lầm về giá trị cuộc sống. Một bộ phận sinh viên sùng bái giá trị vật chất, lấy đồng tiền làm thước đo giá trị cuộc sống, coi người có tiền là kẻ mạnh. Vì vậy, số ít sinh viên đã sử dụng đồng tiền gây ra những chuyện sai trái như cô lập, chèn ép bạn bè,...

Trong kinh tế thị trường, chủ nghĩa cá nhân có xu hướng tăng trong giới trẻ. Một bộ phận các bạn sinh viên chỉ quan tâm đến lợi ích cá nhân mà

quên đi lợi ích cộng đồng, thậm chí chà đạp lên lợi ích của người khác để đạt mục đích của bản thân. Vì đồng tiền mà bất chấp pháp luật, gia đình, bạn bè. Một bộ phận khác sống ích kỷ, thờ ơ, không quan tâm đến ai.

Kinh tế thị trường kéo theo sự sùng bái đồng tiền của con người. Một bộ phận sinh viên có lối sống thực dụng, hưởng thụ, chạy theo các xu hướng bất chấp cả danh dự bản thân, gia đình. Một số sinh viên lao vào việc kiếm tiền mà sao nhãng học hành, không quan tâm rèn luyện, tu dưỡng nhân cách. Có những sinh viên thờ ơ với cuộc sống xung quanh, thậm chí bi quan, chán nản vì điều kiện vật chất khó khăn.

Kinh tế thị trường làm gia tăng các tệ nạn xã hội như ma túy, mại dâm,... Các tệ nạn này len lỏi vào đời sống sinh viên làm cho một bộ phận nhỏ sinh viên sa vào các tệ nạn xã hội, tha hóa, vi phạm pháp luật. Kinh tế thị trường gắn với hội nhập kinh tế quốc tế dẫn đến sự giao thoa văn hóa giữa các quốc gia. Điều này dẫn đến một số sinh viên có lối sống tây hóa theo chiều hướng tiêu cực như lối sống sùng bái vật chất, vị kỷ, xa hoa, lãng phí, thác loạn, ư bạo lực,...

Sinh viên có những đặc điểm như tuổi đời trẻ, thích cái mới, dễ tiếp thu cái mới, nhạy cảm, ở họ chưa thật sự định hình rõ về nhân cách nên một bộ phận sinh viên đã bị cuốn theo những mặt trái của kinh tế thị trường.

2.2. Một số giải pháp giáo dục đạo đức, lối sống cho sinh viên trong nền kinh tế thị trường hiện nay

Một là, phát huy vai trò của nhà trường trong giáo dục đạo đức, lối sống cho sinh viên trước những tác động của nền kinh tế thị trường.

Nhà trường cần nâng cao nhận thức và phát huy tốt vai trò lãnh đạo đối với công tác giáo dục đạo đức, lối sống cho sinh viên, thể hiện sự thống nhất, kết hợp đồng bộ giữa ban giám hiệu với các phòng, khoa trong nhà trường.

Nhà trường tạo mọi điều kiện thuận lợi sinh viên học tập rèn luyện, quan tâm đáp ứng những nhu cầu chính đáng của sinh viên về vật chất và tinh thần. Đồng thời tổ chức các hội thảo, các buổi giao lưu, tọa đàm về đạo đức, lối sống văn hóa để giúp sinh viên trang bị những kỹ năng cần thiết, tránh xa các tệ nạn xã hội trong nền kinh tế thị trường.

Hai là, xây dựng các bộ quy tắc ứng xử trong trường học.

Các trường cần xây dựng bộ tiêu chí đánh giá đạo đức, lối sống cho sinh viên một cách rõ ràng, phù hợp và công khai, đưa vào quy chế học tập của nhà trường đối với sinh viên theo học. Các tiêu chí có thể xây dựng dựa trên các chuẩn mực

về chấp hành chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, nội quy của nhà trường, chấp hành các quy định tại khu dân cư, tham gia hoạt động xã hội,... của sinh viên.

Bộ quy tắc ứng xử trong các nhà trường sẽ giúp cho sinh viên có môi trường thuận lợi để rèn luyện, hình thành các hành vi ứng xử, hành vi đạo đức đúng chuẩn mực, từ đó hình thành thói quen thực hành các hành vi đạo đức, có tinh thần tập thể, không ngừng nỗ lực học tập phấn đấu vì ngày mai lập nghiệp. Những quy định cụ thể trong bộ quy tắc ứng xử mang tính bắt buộc đối với sinh viên, trở thành căn cứ quan trọng để đánh giá, xếp loại điểm rèn luyện của sinh viên sẽ giúp sinh viên có ý thức chủ động, tự giác trong tu dưỡng, rèn luyện đạo đức.

Ba là, đa dạng các hình thức tuyên truyền giáo dục đạo đức, lối sống cho sinh viên.

Có thể tuyên truyền thông qua việc tổ chức chiến dịch truyền thông nội bộ trong các trường đại học về những giá trị, chuẩn mực đạo đức, lối sống văn minh, lành mạnh. Nhà trường lập ra các trang thông tin chính thống trên nền tảng số như Facebook, TikTok, website trường,... nhằm cung cấp thông tin, định hướng cho sinh viên nuôi dưỡng ước mơ, khát vọng, hoài bão; lan tỏa thông điệp nhân văn, tích cực.

Nhà trường cần phát hiện, tuyên dương và nhân rộng các tấm gương sinh viên tiêu biểu về đạo đức, lối sống thông qua các buổi chào cờ, lễ tổng kết. Đưa các sinh viên tiêu biểu vào đội hình nòng cốt đoàn - hội - câu lạc bộ để lan tỏa các giá trị tốt đẹp trong sinh viên.

Bốn là, phát huy vai trò của sinh viên trong lao động, khởi nghiệp, khơi dậy khát vọng xây dựng đất nước giàu mạnh, hùng cường.

Tổ chức và tạo môi trường cho sinh viên tham gia học tập, nghiên cứu khoa học, lao động và khởi nghiệp như tham gia cuộc thi “Ý tưởng khởi nghiệp sinh viên”, “Ngày hội việc làm”,... nhằm nâng cao trình độ kiến thức, kỹ năng đáp ứng được yêu cầu ngày càng cao của thị trường lao động trong nền kinh tế thị trường hiện nay. Tham gia các hoạt động khởi nghiệp sẽ giúp sinh viên có

dịp phát triển các mối quan hệ cá nhân, hiểu thêm về mọi người ở nhiều tầng lớp xã hội, môi trường khác nhau. Qua đây sinh viên có cơ hội giao lưu, mở rộng không gian học tập và rèn luyện nhằm mở mang kiến thức xã hội, trau dồi đạo đức, cống hiến và trưởng thành.

Năm là, xây dựng môi trường học tập kết hợp với các hoạt động ngoại khóa cho sinh viên.

Tổ chức các hoạt động ngoại khóa như phong trào sinh viên tình nguyện, tham quan thực tế các cơ sở sản xuất kinh doanh,... sẽ giúp sinh viên hình thành và nuôi dưỡng tinh yêu lao động, kỷ luật học tập, niềm đam mê nghiên cứu khoa học, trách nhiệm trong công việc và rèn luyện các kỹ năng của bản thân.

Cần tạo không gian hoạt động văn hóa, thể thao lành mạnh trong nhà trường thu hút đông đảo sinh viên tham gia. Các hoạt động văn hóa, thể thao giúp sinh viên hình thành các kỹ năng mềm, năng lực sáng tạo,... giúp sinh viên tránh xa các mặt trái của nền kinh tế thị trường như lối sống thực dụng, các tệ nạn xã hội.

III. KẾT LUẬN

Giáo dục đạo đức, lối sống cho sinh viên là nhiệm vụ quan trọng, vừa giải quyết những vấn đề trước mắt, vừa có giá trị định hướng lâu dài trong các trường đại học. Trong điều kiện phát triển nền kinh tế thị trường gắn với hội nhập kinh tế quốc tế hiện nay đã tác động mạnh mẽ đến sinh viên cả những mặt tích cực và tiêu cực. Vì vậy, các trường đại học cần xây dựng kế hoạch tuyên truyền, giáo dục, rèn luyện phẩm chất đạo đức, lối sống cho sinh viên; phát huy tác động tích cực của kinh tế thị trường nhằm xây dựng lối sống tiên bộ, lành mạnh trong sinh viên, kịp thời điều chỉnh những hành vi sai lệch trong lối sống của sinh viên, góp phần hoàn thiện nhân cách sinh viên. Thực hiện tốt việc giáo dục đạo đức, lối sống cho sinh viên Việt Nam hiện nay là nền tảng xây dựng nguồn nhân lực chất lượng cao, có phẩm chất đạo đức và lối sống lành mạnh, góp phần tạo lập thể hệ công dân toàn cầu có trách nhiệm xã hội và tinh thần cống hiến, thúc đẩy sự phát triển bền vững và thịnh vượng của đất nước.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Đảng Cộng sản Việt Nam (2021) *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tập 1, tr 168.

Nguyễn Thị Thanh Huyền (2018). Tác động của kinh tế thị trường đến đạo đức sinh viên Việt Nam hiện nay, tạp chí Triết học, số 6 (325).

Phùng Hữu Phú, Lê Hữu Nghĩa (2016). Một số vấn đề lý luận – thực tiễn về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam qua 30 năm đổi mới, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.